

Dobrobit i zaštita domaćih životinja

Damjanović, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:839916>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ivan Damjanović

Prijediplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Dobrobit i zaštita domaćih životinja

Završni rad

Osijek, 2023.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ivan Damjanović

Prijediplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Dobrobit i zaštita domaćih životinja

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. Izv.prof.dr.sc. Dalida Galović, mentor
2. Izv.prof.dr.sc. Danijela Samac, član
3. Izv.prof.dr.sc. Ivana Prakatur, član

Osijek, 2023.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Završni rad

Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Prijediplomski Sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Ivan Damjanović

Dobrobit i zaštita domaćih životinja

Sažetak: Suvremena briga o dobrobiti životinja obuhvaća različita područja kao što su etika i moral, sprječavanje zlostavljanja, održavanje zdravlja i dobrobiti, zabava i industrija, edukacija i svijest, zaštita prirodnih staništa te zakonodavstvo. Naglašava se da je sve veća podrška brizi o dobrobiti životinja zbog sve veće svijesti o njihovim potrebama i pravima. Definira se pojam dobrobiti životinja i ističe se važnost pružanja humanog postupanje prema životinjama u skladu s njihovom prirodom.

Ključne riječi: domaće životinja, dobrobit, zaštita

32 stranice, 23 literaturna navoda

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

BSc Thesis

Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

Undergraduate university study Agriculture, course Agroecconomics

Welfare and prortection of domestic animals

Summary: Contemporary animal welfare encompasses diverse areas such as ethics and morality, prevention of abuse, maintenance of health and welfare, entertainment and industry, education and awareness, protection of natural habitats and legislation. It is emphasized that the growing support for animal welfare is due to the growing awareness of their needs and rights. The concept of animal welfare is defined and the importance of providing humane treatment to animals in accordance with their nature is emphasized.

Keywords: domestic animals, welfare, protection

32 pages, 23 references

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Osijek.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. ODREDNICE DOBROBITI ŽIVOTINJA.....	2
2. 1. Definiranje dobrobiti životinja.....	4
2. 2. Povijesni razvoj brige o dobrobiti životinjama.....	5
2. 3. Pet načela slobode životinja.....	8
2. 4. Ocjena dobrobiti životinja.....	9
3. ETIČKA NAČELA DOBROBITI I ZAŠTITE ŽIVOTINJA.....	13
3. 1. Etičke rasprave o pravima životinja.....	13
3. 2. Teorija prava životinja u kontekstu globalnog utjecaja čovjeka na prirodu...	15
4. ZAŠTITA ŽIVOTINJA PREMA PROPISIMA EUROPSKE UNIJE.....	18
5. ZAKONSKA REGULATIVA ZAŠTITA ŽIVOTINJA U HRVATSKOJ.....	24
6. ZAKLJUČAK.....	30
7. LITERATURA.....	31

1. UVOD

U današnjem društvu sve se veća pažnja posvećuje dobrobiti životinja i pitanjima vezanim uz njihov tretman. Od samih početaka razvoja civilizacije, ljudi su živjeli u simbiozi s životinjama, međutim, ta simbioza često je bila obilježena dominacijom čovjeka nad životinjama i nametanjem vlastite volje. Odnos između različitih vrsta živih bića, koje dijele evolucijske veze, ali pripadaju ontološki različitim razinama, postaje važno pitanje u suvremenoj etici i potiče rasprave među etičarima.

Mnogi etičari prepoznaju ontološku razliku između ljudi i životinja kao ograničenje u argumentiranju za moralni pristup i razmatranje prava životinja. Ljudska prava su obično vezana uz samosvjesne osobe koje imaju autonomiju u oblikovanju vlastitog života, dok se životinje često smatraju manje važnim bićima. Međutim, postoje etičari koji se protive ovom stavu i zagovaraju prava životinja, potičući razmišljanje o njihovim interesima i dobrobiti. U suvremenoj filozofiji, fokus je usmjeren na pitanja prava životinja i dobrobiti te postoje zakoni i inicijative koje se bave zaštitom životinja i oslobađanjem iz neprikladnih uvjeta.

Suvremena briga o dobrobiti životinja obuhvaća različita područja kao što su etika i moral, sprječavanje zlostavljanja, održavanje zdravlja i dobrobiti, zabava i industrija, edukacija i svijest, zaštita prirodnih staništa te zakonodavstvo.

Cilj ovoga rada je prepoznati na koji način se nastoji poboljšati dobrobit životinja u suvremenom društvu s pregledom zakonskih regulativa, etičnih načela i praktičnih metoda provjeravanja dobrobiti prvenstveno domaćih životinja. Naglašava se da je sve veća podrška brizi o dobrobiti životinja zbog sve veće svijesti o njihovim potrebama i pravima. Definira se pojam dobrobiti životinja i ističe se važnost pružanja humano postupanje prema životinjama u skladu s njihovom prirodom.

2. ODREDNICE DOBROBITI ŽIVOTINJA

Od samih početaka razvoja civilizacije, čovjek i životinje su živjeli u simbiozi, pri čemu je čovjek evolucijski dominantan i često koristi tu dominaciju za nametanje svoje volje. U tom odnosu, životinje su obično ovisne o čovjeku. Međutim, pitanje odnosa između različitih vrsta živih bića, koje dijele evolucijske veze, ali pripadaju ontološki različitim razinama, postaje važno pitanje u suvremenoj etici. Razvoj odnosa i perspektiva o pravima životinja izaziva rasprave među etičarima.

Mnogi etičari smatraju da ontološka razlika predstavlja ograničenje u argumentiranju za pristup koji se vodi moralnim načelima prema životinjama i razmatranju njihovih prava. Drugim riječima, ontološka razlika ograničava argumentaciju na način koji nije potpuno usporediv s načinom na koji razmatramo moralno prihvatljivo uređivanje međuljudskih odnosa i govora o ljudskim pravima. Ljudska prava su vezana uz samosvjesne osobe koje imaju autonomiju u oblikovanju vlastitog života. Stoga, nije prihvatljivo izjednačavati nepoštivanje prava životinja s nepoštivanjem ljudskih prava, jer se smatra da su životinje manje važna bića od ljudi. Međutim, mnogi etičari koji se zalažu za prava životinja ne slažu se s ovim stavom (Broom, 1991.).

U suvremenoj filozofiji, dominantni diskurs o životinjama usredotočen je na pitanja prava životinja i dobrobiti životinja. Etičari i filozofi poput Petera Singera i Toma Regana zagovarali su oslobođenje životinja i poticali razmišljanje o njihovim interesima (Fraser, 1999.). Projekt Veliki majmun proizašao je iz tih briga i nekoliko zemalja je usvojilo zakone koji idu dalje od zabrane surovosti prema životinjama te se fokusiraju na oslobađanje životinja (Oliver, 2010.).

Suvremena briga o dobrobiti životinja temelji se na sve većem prepoznavanju i razumijevanju da životinje osjećaju bol, stres i patnju te da zaslužuju pravedan tretman. Ova briga obuhvaća širok spektar tema i pitanja te uključuje različite aspekte društvenih, etičkih, znanstvenih i zakonodavnih područja. Pri tome se pitanje dobrobiti i zaštite životinja pokriva sljedećim područjima i problematikom (Dawkins, 2012.):

- Etika i moral: Suvremena briga o dobrobiti životinja temelji se na moralnom principu da životinje imaju unutarnju vrijednost i da trebaju biti tretirane s poštovanjem i suosjećanjem. Promovira se ideja da životinje imaju prava na život, slobodu i dobar tretman.

- **Sprječavanje zlostavljanja:** Briga o dobrobiti životinja uključuje napore za sprječavanje zlostavljanja i okrutnog postupanja prema životinjama. To obuhvaća osiguravanje zakonskih okvira koji zabranjuju mučenje, zlostavljanje, zapuštanje i ilegalne aktivnosti poput ilegalnog lova ili trgovine divljim životinjama.
- **Održavanje zdravlja i dobrobiti:** Briga o dobrobiti životinja uključuje osiguravanje primjerenih uvjeta života za životinje. To uključuje pružanje dovoljne hrane i vode, adekvatnog smještaja, veterinarske skrbi, pristupa prirodnim uvjetima koji zadovoljavaju njihove potrebe te prevenciju i liječenje bolesti.
- **Zabava i industrija:** Suvremena briga o dobrobiti životinja obuhvaća i kritički pristup korištenju životinja u industriji i zabavi. Postoje nastojanja da se smanji ili eliminiira korištenje životinja u sektorima poput cirkusa, divljih životinja u zabavnim parkovima, uzgoja životinja u neprikladnim uvjetima i eksperimentalne upotrebe životinja u znanstvenim istraživanjima.
- **Edukacija i svijest:** Promicanje edukacije i svijesti o dobrobiti životinja ključno je za promjenu stavova i ponašanja ljudi prema životinjama. To uključuje edukaciju o potrebama i prirodi različitih životinjskih vrsta, informiranje o negativnim posljedicama zlostavljanja i poticanje etičkog odnosa prema životinjama.
- **Zaštita prirodnih staništa:** Briga o dobrobiti životinja također uključuje zaštitu prirodnih staništa kako bi se očuvala raznolikost životinjskih vrsta i omogućilo im prirodno okruženje za preživljavanje i blagostanje.
- **Zakonodavstvo:** Mnoge zemlje usvajaju zakonodavne mjere zaštite dobrobiti životinja. To uključuje zakone koji zabranjuju zlostavljanje, propise o uzgoju životinja, reguliranje istraživanja na životinjama i zaštitu divljih životinja.

Suvremena briga o dobrobiti životinja postaje sve važnija i dobiva sve veću podršku jer se društvo sve više osvještava o potrebama i pravima životinja. Nastoji se uspostaviti ravnotežu između ljudskih potreba i prava životinja, promičući suosjećanje, pravdu i održivost.

2. 1. Definiranje dobrobiti životinja

Pojam dobrobit (engl. welfare) životinja već se ustalio u svijesti uzgajivača, zootehničara i veterinara, no većina ga veže samo uz uvjete držanja i rukovanja životinjama. Pojam blagostanja nije lako definirati, kao ni pojam ljudskog blagostanja koji se sve češće koristi u kontekstu održivog razvoja. Kada govorimo o ljudskoj dobrobiti, mislimo da je netko zdrav i da su njegove emocije pozitivne. Narušavanje ljudskog blagostanja ima svoje korijene ne samo u pogoršanju zdravlja, već i u takvim stanjima kao što su: frustracija, usamljenost, depresija, tuga ili stres. U odnosu na ljude postoji podjela na tjelesno i psihičko blagostanje, isto vrijedi i za životinje (Hewson, 2003.).

U korijenu svih definicija je pravo životinja na humano postupanje u skladu s njihovom prirodom, jer životinje također osjećaju pozitivne emocije, poput zadovoljstva, ili negativne, poput straha. Stoga znanost o dobrobiti životinja nastoji odgovoriti na tri temeljna pitanja: - jesu li životinje pri svijesti? - kako mjeriti povoljne i nepovoljne životne uvjete životinja? - kako poboljšati dobrobit životinja u praksi?. Među mnogim definicijama dobrobiti, vrijedno je predstaviti tri različite pretpostavke. Najstariji od njih pretpostavlja da je dobrobit široko područje koje pokriva i fizičku i mentalnu dobrobit životinja (Fraser, 2009.).

Drugi istraživači dobrobit tretiraju kao stanje potpunog mentalnog i fizičkog zdravlja u kojem je životinja u skladu s okolnim okolišem (Dawkins, 2012.). Nadalje se po definiciji odnosi na prilagodbu organizma u kontekstu sposobnosti životinje da kontrolira okoliš. Dobrobit je stanje u kojem se tijelo životinje može prilagoditi okolišu (Broom, 1991.).

Najjednostavnija definicija dobrobiti životinja je nepostojanje bolesti i ozljeda životinja u fizičkom smislu. Složenije definicije uključuju emocionalne, psihološke i subjektivne osjećaje životinja. Sada se vjeruje da se životinjska percepcija okoline ne može prosuđivati samo na temelju ljudske percepcije. Potrebe životinja treba procijeniti iz njihove perspektive. Dobrobit treba mjeriti ne samo procjenom fizioloških promjena, već i razmatranjem motivacije životinje da se ponaša određeno (Krsnik, 2000.).

Dobrobit je ono što životinja osjeća. Drugim riječima, dobrobit je stanje organizma u kojem se životinja može nositi s čimbenikom okoliša. Dakle, blagostanje je stanje pojedinca koje izražava njegove pokušaje da se nosi s okolinom. Nadalje, dobrobit je skup uvjeta koji pokrivaju biološke i bihevioralne potrebe organizma, što omogućuje otkrivanje njegovog punog genetskog potencijala. Dobrobit je stanje pravilne dinamike životinjskog organizma,

oblikovano vanjskim i unutarnjim čimbenicima sredine u kojoj životinja boravi te mogućnostima prilagodbe životinja (Dawkins, 2012.).

Međunarodni dokument koji se odnosi na temeljne postavke dobrobiti životinja je Svjetska deklaracija o pravima životinja koju je u Londonu usvojila Međunarodna federacija za prava životinja. Deklaracija je predana UNESCO-u s 2,5 milijuna potpisa. Ljudi, uključujući članove europskih udruga za skrb i zaštitu životinja. Sadržaj dokumenta pokazuje da svaka životinja ima pravo na život, a čovjek joj treba iskazivati poštovanje, brigu i zaštitu (Cardon, i sur., 2012.).

Najvažniji čimbenik u oblikovanju dobrobiti ljudi izravno je povezan s rukovanjem životinjama. Njegova je etička dužnost štititi i brinuti se za životinje. Glavna briga za dobrobit životinja tiče se načina na koji se životinje drže na farmama, gdje su životinje lišene mogućnosti da zadovolje svoje osnovne bihevioralne i fiziološke potrebe, što im uzrokuje patnju.

Dobrobit se shvaća kao sustav smještaja koji životinjama pruža dobre zdravstvene uvjete, zadovoljava njihove bihevioralne potrebe i pruža visoku razinu stručne skrbi. Ovim pojmom definiraju se načela oblikovanja životnih uvjeta stoke na način da se zadovolje njene osnovne potrebe u pogledu: prehrane, pristupa vodi, osiguranja društva drugih jedinki, životnog prostora i odgovarajućih životnih uvjeta. Najvažniji čimbenici uzgojnog okoliša koji određuju visoku produktivnost domaćih životinja uključuju: prehranu, prevenciju, njegu i dobre mikroklimatske uvjete u objektima za uzgoj stoke.

2. 2. Povijesni razvoj brige o dobrobiti životinjama

Iako su životinje bile u bliskom suživotu sa čovjekom od najranijih vremena, briga o dobrobiti životinja u prapovijesti i antici bila je prilično različita od suvremenih poimanja. U tim povijesnim razdobljima, ljudi su imali drugačiji odnos prema životinjama, a njihova briga o njihovoj dobrobiti ovisila je o kulturološkim, gospodarskim i religijskim faktorima. Prema tome, briga o dobrobiti životinja u prapovijesti i antici bila je ograničena na određene aspekte, a ljudski odnos prema životinjama bio je često utilitaristički. Životinje su se koristile za hranu, odjeću, radnu snagu i religijske rituale. Međutim, postoje i primjeri poštovanja i brige prema životinjama u nekim kulturama tog vremena.

U prapovijesti, ljudi su živjeli kao loši sakupljači ili lovci. Njihov glavni cilj bio je preživjeti i osigurati hranu, odjeću i sklonište. Budući da su bili ovisni o prirodi, primitivna briga o dobrobiti životinja bila je usmjerena prema praktičnim aspektima. Lovci su koristili svu životinjsku materijalu koju su mogli dobiti - meso, kože, kosti itd. Međutim, postoje dokazi koji ukazuju na to da su neke prapovijesne zajednice pokazivale poštovanje prema životinjama i pokušavale održati ravnotežu između uzimanja iz prirode i očuvanja njenih resursa (Broom, 2011.).

U antičkim civilizacijama, poput starih Egipćana, Grka i Rimljana, životinje su imale važnu ulogu u kulturi, religiji i gospodarstvu. Egipćani su, na primjer, obožavali životinje poput mačaka i bikova te su imali stroge zakone protiv njihova zlostavljanja. U antičkoj Grčkoj, neke filozofske škole, poput pitagorejaca, zagovarale su načela prema kojima su životinje morale biti tretirane s poštovanjem. Međutim, važno je napomenuti da su se životinje često koristile u rimskim arenama za razne oblike zabave i borbi (Broom, 2011.).

Briga o dobrobiti životinja u srednjem vijeku bila je prilično složena i varirala je ovisno o različitim društvenim i kulturnim kontekstima tog razdoblja. Općenito, odnos prema životinjama bio je oblikovan religijskim vjerovanjima, praktičnim potrebama, pravnim propisima i socioekonomskim uvjetima.

Religija je imala snažan utjecaj na brigu o dobrobiti životinja u srednjem vijeku. Kršćanstvo je bilo dominantna religija i vjerovalo se da su životinje Božja stvorenja. Stoga je bilo važno tretirati ih s poštovanjem. Neke crkvene institucije i redovnički redovi osnovali su skloništa za napuštene životinje i pružali brigu o njima. Međutim, treba napomenuti da je srednji vijek također bio obilježen religijskim praksama poput lova na vještice i životinje koje se smatraju heretičkima, što je dovelo do okrutnosti prema životinjama.

Praktične potrebe imale su značajnu ulogu u odnosu prema životinjama u srednjem vijeku. Ljudi su ovisili o životinjama za hranu, prijevoz, poljoprivredu i druge radne zadatke. Kako bi iskoristili resurse životinja, neki su se pokušali brinuti o njihovoj dobrobiti kako bi osigurali njihovu dugotrajnu korisnost. Na primjer, seljaci su pazili na zdravlje svojih radnih životinja poput konja i goveda kako bi osigurali njihovu produktivnost (Broom, 2011.).

Socioekonomski uvjeti također su utjecali na brigu o dobrobiti životinja u srednjem vijeku. Pripadnost određenom društvenom sloju mogla je imati utjecaj na način na koji su ljudi tretirali životinje. Plemići i vlastela često su se brinuli o svojim lovačkim psima, sokolovima

i konjima. Međutim, seljaci i niži slojevi društva imali su ograničene resurse i manje su se fokusirali na brigu o dobrobiti životinja.

Usprkos tim naporima, važno je napomenuti da su životinje često bile izložene okrutnosti i zlostavljanju tijekom srednjeg vijeka. Prakse poput mučenja životinja na javnim događanjima, poput turnira i viteških borbi, bile su relativno česte.

Prvi pravni propisi o uzgoju i dobrobiti životinja stvoreni su na europskom kontinentu te se pojavljuju relativno kasno, tek u novom vijeku. Zahtjevi za držanje životinja i zaštitu njihova zdravlja nastali su početkom 19. stoljeća. Nakon starog kontinenta, zemlje Sjeverne i Južne Amerike, ali i stanovnici ostalih kontinenata, počeli su stvarati zakone o uzgoju životinja, no Europa je bila ta koja je postavila i postavlja svjetske trendove na polju pravne regulative za uzgoj životinja, stoke i kućnih ljubimaca. Europljani su također bili pioniri u zakonodavstvu o pravima životinja (Blosch, 2012.).

Jedna od najzanimljivijih povijesnih činjenica je usvajanje irskog parlamenta 1653. godine "Zakona protiv oranja po Tayleu i skidanja vune sa živih ovaca" - prvog svjetskog dokumenta o pravima životinja koji je štitio ovce i konje od zlostavljanja. Pripitomljavanje stoke utjecalo je na njihovu morfologiju, fiziologiju i ponašanje. Promjene koje su rezultirale povećanjem performansi životinja odvijale su se polako, dajući im priliku da se prilagode. Intenziviranje stočarske proizvodnje u 19. stoljeću iznjedrilo je brojne nove pasmine, različite po strukturi i namjeni. Životinje su intenzivno hranjene i držane u zatvorenom prostoru (Broom, 2011.).

U dvadesetom stoljeću počinje se primjenjivati intenzivna poljoprivredna tehnologija koju karakterizira velika gustoća životinja, držanje bez stelje, u baterijama i ograničenju mogućnosti slobodnog kretanja. To je razdoblje bilo i početak mnogih tretmana i manipulacija, uključujući, sa stajališta današnjeg uzgajivača, i nehumano ponašanje prema životinjama. Kako bi izbjegli kanibalizam, uzgajivači peradi u Sjedinjenim Američkim Državama počeli su kokošima skraćivati kljunove još 1930-ih, a 1960-ih krila pri čemu treba spomenuti da tretmani nisu dali očekivani učinak, štoviše, ptice s previše podrezanih krila nisu mogle ustati (Blosch, 2012.).

Povijesno prijelomni događaj bilo je objavljivanje knjige Ruth Harrison pod naslovom *Animal Machines* iz 1964. godine, u kojoj je autor opisao postupanje sa životinjama u tvorničkom uzgoju. Ogorčenje javnosti u Velikoj Britaniji potaknulo je britansku vladu da osnuje parlamentarni odbor na čelu s Francisom Brambellom. Izvješće koje je sastavilo

povjerenstvo uključivalo je popis minimalnih zahtjeva za dobrobit stoke. Zahtjevi uzgoja svodili su se na osiguravanje minimalne slobode kretanja kako bi životinja mogla "ustati, leći, okrenuti se, njegovati se i ispraviti svoje udove". Ova preporuka nazvana je Brambellov popis pet sloboda. Godine 1979. Britanski odbor za dobrobit domaćih životinja (FAWC) ažurirao je ovaj popis na oblik koji je danas priznat kao standard za procjenu dobrobiti domaćih životinja, među ostalima Europska federacija veterinarskih kirurga (FVE), Svjetska organizacija za životinje Health (OIE), Kraljevsko društvo za sprječavanje okrutnosti prema životinjama (RSPCA) i Američko društvo za sprječavanje okrutnosti prema životinjama (ASPCA) (Blosch, 2012.).

2. 3. Pet načela slobode životinja

Načelo pet sloboda temelj je za ocjenu razine dobrobiti u uzgoju, prijevozu i klanju životinja. Poslužio je kao temelj za izradu propisa o zaštiti životinja u zemljama Europske unije i u svijetu.

Popis pet sloboda uključuje (Webster, 2001.):

- Sloboda od gladi i žeđi - omogućavanjem lakog pristupa svježoj vodi i hrani za održavanje punog zdravlja i vitalnosti
- Sloboda od nelagode - pružanjem odgovarajućih uvjeta u okruženju, uključujući zaklon (pokrov) i udobno mjesto za odmor
- Sloboda od boli, ozljeda i bolesti - prevencijom ili brзом dijagnozom i liječenjem
- Sloboda od straha i stresa - osiguravanjem uvjeta koji sprječavaju duševnu patnju
- Sloboda izražavanja normalnog ponašanja - osiguravanjem dovoljnog prostora, odgovarajuće opreme i društvo životinja istog

Popis, unatoč svojoj korisnosti, ima dva nedostatka: prvo, u nekim situacijama je previše neodređen, drugo, u nekim situacijama pravila su u sukobu jedni s drugima. Uvjeti intenzivnog držanja životinja otežavaju stvaranje uvjeta koji osiguravaju mogućnost ispoljavanja specifičnih potreba u ponašanju životinja. Potrebno je težiti postizanju optimuma između etički prihvatljivog i provedbe tehnoloških postavki animalne proizvodnje (Webster, 2001.).

2. 4. Ocjena dobrobiti životinja

Kriteriji za procjenu dobrobiti životinja stalno su predmet interesa istraživanja i znanstvenika koji nastoje odrediti pokazatelje za procjenu dobrobiti životinja. Među elementarnim metodama za procjenu dobrobiti životinja ističu se istraživanja u području primijenjene etologije. Pokazatelji sadržani u njima omogućuju određivanje razine dobrobiti, prvenstveno u smislu udobnosti ponašanja životinja. Korištenje znanstvenih kriterija omogućuje vam da zadržite objektivnost tijekom ocjenjivanja (Krsnik, 2000.).

Nedostatak psiholoških reakcija, koje nazivamo stereotipima, odnosno ponašanjima koja odstupaju od normi karakterističnih za određenu životinjsku vrstu, dokazuje da se održava visoka razina dobrobiti, a njihova pojava u stadu pokazatelj je smanjenja ugone uvjeti držanja. U prirodnim uvjetima životinje veliku većinu vremena provode na kretanju, traženju i skupljanju hrane. U situaciji kada životinja često cijeli život boravi u ograničenom prostoru stočne zgrade, životni uvjeti značajno mijenjaju njeno ponašanje. Uskraćivanje životinjama mogućnosti izražavanja prirodnog ponašanja dovodi do patnje kako u psihičkoj tako i u tjelesnoj sferi, što se očituje somatskim i poremećajima ponašanja. Ekstremni primjer ove vrste poremećaja je pterofagija kod peradi i kanibalizam kod svinja. Nepremostiva granica dobrobiti je stupanj stresa na koji se životinje mogu prilagoditi bez patnje (Miele, 2011.).

U uvjetima nedovoljne dobrobiti, osjećaji životinja su uvijek loši (loši osjećaji) i mogu biti pojačani do točke patnje (patnje). Osjećaji se mogu mjeriti metodama usvojenim u medicinskoj dijagnostici, kao i na temelju opažanja ponašanja životinja ili biotskog potencijala, određenog reprodukcijom, dinamikom rasta i preživljavanjem. Izvori somatske patnje su bol, glad, žeđ, hladnoća, toplina i druga opterećenja, izazivajući negativne reakcije uz primanje podražaja kroz osjetilne dojmove. Trenutačno je nemogućnost zadovoljenja urođenih instinkata sve više signalizirani izvor patnje životinja. Takva su ograničenja tipična za industrijske farme, koje su do sada projektirane bez najosnovnijih bihevioralnih potreba životinja. Ograničenja u izražavanju instinkata kod životinja izazivaju stanja jake frustracije, što dovodi do ozbiljnih somatskih poremećaja i stereotipija. Alternativni sustavi, uvođenjem elemenata koji zadovoljavaju njihove bihevioralne potrebe u okoliš životinja, evoluiraju prema ekstenzivnom okolišu (polu prirodnom staništu) (Dawkins, 2012.).

Uzimajući znanstveno gledište i koristeći dokaze iz rigoroznih istraživanja o životinjama i njihovim odgovorima na izazove okoliša, predstavljeni pristup razmatranim pitanjima može se smatrati najboljim primjenjivim na situaciju životinja. Međutim, sama znanost nije

dovoljna da bi se ispravno procijenilo postupanje sa životinjama. Znanost pomaže odrediti što životinje trebaju, etika pomaže odrediti kako se prema njima treba odnositi dok nam Zakon govori kako se moramo odnositi prema njima (Miele, 2011.).

Za procjenu dobrobiti mogu se koristiti objektivne metode, poput laboratorijske i kliničke dijagnostike, etološke studije, statističke analize, te subjektivne metode, poput promatranja ponašanja životinja i individualne percepcije stanja okoliša. Jedan od pokazatelja dobrobiti je koncentracija hormona stresa. Može se, na primjer, analizirati ponašanje životinje i izmjeriti razinu hormona stresa u krvi, na temelju toga odrediti dobrobit. Kada se pokušava utvrditi dobrobit životinje, važno je odgovoriti na općenito pitanje je li zdrava i ima li ono što joj je potrebno. U tom pogledu, dobrobit se odnosi na psihološku i fiziološku dobrobit životinja tijekom određenog vremenskog razdoblja (Dawkins, 2012.).

Treba napomenuti da dobrobit životinja nije samo smanjivanje broja negativnih situacija, poput bolesti ili stresa. Izražavanje pozitivnih emocija kod životinja ponašanjem koje signalizira užitek i zadovoljstvo, kao što je ponašanje u igri, znak je pravilnog uzgoja.

Analiza ponašanja životinja jedan je od najvažnijih pokazatelja dobrobiti. Kako bi se odgovorilo na nove probleme, tijekom godina predloženi su različiti standardi dobrobiti. Zapaženi su projekti Europske unije: petogodišnji istraživački projekt Welfare Quality koji je započeo u svibnju 2004. godine i uključio 40 znanstvenih institucija iz 15 zemalja, te Animal Welfare Indicators (Rushen i sur., 2012.). Cilj je bio razviti europske standarde za procjenu dobrobiti životinja. Načela procjene nisu se usredotočila samo na tehničke parametre, već su uključivala i promatranje ponašanja životinja. Prema Welfare Quality, pri ocjeni dobrobiti treba odgovoriti na četiri pitanja (Butterworth, 2019.):

- Jesu li životinje adekvatno hranjene?
- Drže li se životinje u odgovarajućim uvjetima?
- Jesu li životinje zdrave?
- Odražava li ponašanje životinja njihova optimizirana emocionalna stanja?

Dobrobit može varirati od visokog preko niskog do niskog. Visoka razina blagostanja je primjerice (Butterworth, 2019.):

- Dobro zdravlje i održavanje ispravnih fizioloških parametara
- Normalan rast i razvoj životinja

- Normalna plodnost i plodnost
- Izražavanje različitih oblika dobrog ponašanja

Indicirana je niska razina dobrobiti kada se kod životinja prepoznaju (Butterworth, 2019):

- Bolesti, smanjenog imuniteta
- Ozljede
- Smanjen kapacitet rasta odnosno razvoja životinja
- Pojava Abnormalnog ponašanja (stereotipa), ograničenja prirodnih reakcija ponašanja
- Niske razine prilagodbe u stresnim situacijama

U fiziološkim istraživanjima dobrobiti aktivnost hipotalamo-hipofizno-nadbubrežne osovine najčešće se utvrđuje određivanjem razine adrenokortikotropnih hormona te sadržaja glukoze, lipida i proteina u krvi. Visoke vrijednosti pokazatelja ovih fizioloških parametara organizma ukazuju na jaku i dugotrajnu stresnu situaciju. Pokazatelji zdravlja i proizvodnje najvidljiviji su podaci za poljoprivrednika koji pokazuju da se održava visoka razina dobrobiti. To uključuje izgled i stanje, kao i učinak i reprodukciju životinja. Kronična mršavost, loše stanje kože, hromost i sakaćenje ukazuju na nedovoljnu dobrobit, kao i smanjenu plodnost i plodnost ili smanjenje jedinične produktivnosti životinja (Rushen i sur., 2012.).

Indikatori niske dobrobiti su i anomalije u ponašanju životinja (preusmjereni postupci, stereotipi, apatija i samodrogizam). Preusmjerena ponašanja izvorno služe drugim svrhama, au stresnoj situaciji izvode ih životinje u odnosu na objekt koji je bihevioralno neadekvatan. Kokoši držane u kavezima, u nedostatku stelje, kljucaju perje, jer nema mogućnosti da kljucaju tlo. Kod teladi hranjene mlijekom iz kanti dolazi do sisanja raznih predmeta ili dijelova tijela, jer nagon za sisanje nije zadovoljen. Odbiće i tovljenici grizu jedni drugima repove i uši kao rezultat stresne situacije uzrokovane pretjeranom gustoćom i nedostatkom stelje potrebne za zadovoljenje instinkta. Uzrok agresivnog ponašanja je narušavanje osjećaja sigurnosti, što treba shvatiti kao takav sustav čimbenika uzgojnog okoliša koji omogućava organizmu postizanje stanja homeostaze (Butterworth, 2019.).

Patologije ponašanja također su uporna i ponavljajuća ponašanja životinja. Primjer bi bilo monotono hodanje naprijed-nazad. Ovo ponašanje je pokušaj izlaska iz neprikladnog mjesta za životinju. Stereotipi se mogu smatrati svojevrsnim mehanizmom ponašanja kojim se životinja pokušava prilagoditi nepovoljnoj situaciji. Apatija je pak reakcija na kronični utjecaj stresnih podražaja i izražava stanje potištenosti i nesposobnosti životinje da se prilagodi uvjetima uzgojnog okoliša. U slučaju autodrogizma, životinja postaje ovisna o oslobađanju β -endorfina. Takva se ponašanja kod životinja razvijaju u uvjetima ograničene slobode ili u ponavljanim stresnim situacijama (Butterworth, 2019.).

Interakcije ljudi i životinja važan su element dobrobiti. Kod neprimjerene interakcije s ljudima životinje razvijaju osjećaj straha. Ovo se stanje javlja kao odgovor na drastična ponašanja ili aktivnosti koje su nužno teške za tijelo. Nesklonost koju pokazuju ljudi, životinje osjećaju i izazivaju vrlo visoku razinu straha, pogotovo kada životinja povezuje osobu s prethodno doživljenim neugodnim iskustvom. Čovjek može biti uzrok paničnog straha od životinja, pogotovo kada su već imale negativna iskustva. Strah prema jednoj osobi, na temelju generalizacije doživljenih iskustava, prenosi se na druge osobe i ostaje trajno upisan u svijesti životinje (Butterworth, 2019.).

Ocjenjivanje dobrobiti životinja predstavlja važan alat u zaštiti i brizi o životinjama. Kombinacija fizičkih parametara, ponašanja, zdravstvenih procjena i okolišnih uvjeta omogućuje nam stvaranje cjelovite slike njihove dobrobiti. Kroz primjenu odgovarajućih kriterija i stalno usavršavanje metoda, može se osigurati da životinje žive u sigurnim, zdravim i sretnim uvjetima. Održavanje dobrobiti životinja ima pozitivan utjecaj na njih, ali i na nas kao društvo koje prepoznaje i štiti prava i interese svih članova naše planete.

3. ETIČKA NAČELA DOBROBITI I ZAŠTITE ŽIVOTINJA

Etička načela dobrobiti i zaštite životinja temelje se na ideji da životinje imaju prava i da su vrijedne samostalno po sebi. Ova načela naglašavaju potrebu da se životinjama pruži odgovarajuća briga, poštovanje i zaštita, te da se njihova patnja i iskorištavanje smanje ili u potpunosti eliminiraju. Pri tome se u pravilu naglašavaju tri načela (Poljak i sur., 2018.):

- Prvo načelo je načelo dobrobiti životinja, koje se odnosi na obvezu da se životinjama pruži dostojanstven tretman i da se minimizira njihova patnja. To podrazumijeva osiguravanje njihovih osnovnih potreba kao što su pristup hrani, vodi, udobnom skloništu, medicinskoj njezi te mogućnosti izražavanja prirodnog ponašanja
- Drugo načelo je načelo pravednosti, koje naglašava da životinje imaju pravo na jednaku zaštitu i poštovanje. Prema ovom načelu, nije prihvatljivo diskriminirati ili iskorištavati životinje na temelju njihove vrste, rase ili drugih karakteristika. Svi oblici okrutnosti ili zlostavljanja prema životinjama trebaju biti zabranjeni i kažnjavani.
- Treće načelo je načelo održivosti i zaštite okoliša, koje se odnosi na prepoznavanje veze između dobrobiti životinja, očuvanja prirodnih ekosustava i općeg blagostanja planeta. Ovom načelu stremi se održivom korištenju resursa, zaštiti bioraznolikosti te promicanju suživota ljudi i životinja u skladu s prirodom.

Etička načela dobrobiti i zaštite životinja potiču svijest o moralnoj odgovornosti prema životinjama te zagovaraju promjene u praksi kako bi se postigla pravednija i suosjećajnija koegzistencija sa svim živim bićima na Zemlji.

3. 1. Etičke rasprave o pravima životinja

Kako bismo prihvatili ideju da životinje imaju prava koja su u nekoj mjeri usporediva s ljudskim pravima, temeljena na određenoj etičkoj spoznaji, potrebno je prihvatiti sljedeće (BBC, 2019.):

- životinje koje nisu ljudi su svjesna bića a ne strojevi ili predmeti
- neljudske životinje imaju vlastite interese

- ljudska bića trebala bi uvažavati interese nečovječnih životinja
- ljudska bića ne bi smjela iskorištavati neljudske životinje
- ljudska bića ne bi trebala tretirati neljudske životinje kao predmete
- ljudska bića ne bi smjela ubijati neljudske životinje
- osim ako životinje koje nisu ljude nemaju pravo ne biti ubijene, bilo koja druga prava su besmislena jer ih se može zaobići ubijanjem životinje

Iako se većina navedenih tvrdnji danas čini samorazumljivom, moralno razumijevanje tih pitanja prije nekoliko desetljeća bilo je predmet rasprave. Važno je napomenuti da prihvaćanje prava neljudskih životinja može postaviti ograničenja na ljudska bića i čak dovesti do situacija u kojima ljudi umiru, iako bi inače mogli preživjeti. Na primjer, je li prihvatljivo ubiti sredozemnog medvjeda kako bismo spasili život čovjeka, čak i ako medvjed ne predstavlja izravnu i namjernu prijetnju njegovom životu?

U suvremenoj etičkoj diskusiji iziskuje se jedno prilagođavajuće preusmjeravanje argumentacije ukoliko se ona tiče normativnog uređivanja ophođenja prema životinjama. Tako, se ona prvenstveno razvija u tri razine (Jakovljević, 2013.):

- na razini korištenja analogijske argumentacijske forme, polazeći, dakle, od za ljude vrijedeći relacija i njima primjerenih doznačivanja prava te njihovog komparativno-aproksimativnog transfera na životinje, ili
- na razini koja ujedinjuje jedno dalekosežno sužavanje argumentacije na pozivanje samo na one instance kao pretpostavke, unutar kojih se mogu utvrditi izvjesne zajedničke ili slične osobine ljudi i životinja,
- u sklopu jednog bitno proširenog moralnog referencijalnog sistema, pri čemu bi se u isti mah govorilo o u principu jednakim temeljnim pravima svih vrsta živih bića, a ne samo i jedino o pravima (ljudskih) persona (stajalište biocentričkog egalitarizma).

Uporna obrana postojeće prakse samo produbljuje polarizaciju. Diskreditirati pokret kao iracionalan, prikriiven ili teroristički znači propustiti prepoznati privlačnost njegovih moralnih intuicija i političkih uvjerenja. Ako želimo pronaći rješenje u takvom oštrm sukobu, potrebna je dobra volja obje strane kako bi se omogućio dijalog i postigao kompromis koji će poslužiti kao osnova za demokratski razgovor (Regan, 2004.).

Mnogi aktivisti za prava životinja, čvrsto uvjereni u ispravnost svoje moralne misije, osjećaju se opravdanima koristiti radikalne taktike i revolucionarnu retoriku kako bi postigli svoj cilj - ukidanje svake eksploatacije životinja. Prava životinja samo su jedna od mnogih kontroverzi koje proizlaze iz sukoba temeljnih moralnih vrijednosti i konkurentnih svjetonazora. Nasuprot sukobima temeljenim na interesima, takve kontroverze ne mogu se u potpunosti riješiti. Ipak, moralni sukobi poput ovih nikada ne mogu biti potpuno odbačeni jer postavljaju ključna pitanja koja odražavaju široku društvenu i političku zabrinutost.

Neke filozofe također zanimaju šire osnove životinjske etike izvan logičkih, ali apstraktnih formulacija tipičnih za filozofiju tipa 1. Oni naglašavaju individualizam, jednakost i autonomiju. Ovi filozofi započinju preoblikovanje životinjske etike na načine koji cijene tradicionalne stavove brige i zajedništva s životinjama. Na primjer, feministička kritika teorije o pravima životinja predlaže "moral odgovornosti" koji se temelji na feminističkom razmišljanju, ističući odnose i povezanost kao alternativu "moralima prava" koje zagovaraju etičari poput Regana. Također se smatra da problemi u životinjskoj etici ne zahtijevaju apstraktnu teoriju i čvrsto argumentiranu logiku, već povratak razboritosti i suosjećanju prema životinjama koje, kako se tvrdi, prirodno pripadaju ljudima i bile su prigušene, ali ne i izbrisane, u zapadnoj civilizaciji. U tom kontekstu, nude se primjeri tradicionalnih stočarskih praksi poljoprivrede koje štite interese životinja i rade na obostranu korist životinja i njihovih vlasnika. Stoga se zagovara ne prekid uzgoja životinja, već povratak tradicionalnijem odnosu između poljoprivrednih ljudi i životinja kojima se brinu (Fraser, 1999.).

3. 2. Teorija prava životinja u kontekstu globalnog utjecaja čovjeka na prirodu

Opravdano je osporavanje ideja koje zagovaraju uključivanje životinja u istu moralnu zajednicu s ljudima, kako tvrde mnogi etičari. Ta osporavanja naglašavaju ontološki status životinja koji, prema njihovom mišljenju, ih čini neprikladnim za nositelje prava. Posebno se ističe da životinje nisu svjesne svojih interesa i prava te im nedostaje odgovarajuća samosvijest. Također, ističe se asimetrija između prava i obveza, odnosno dužnosti, koja je prisutna kod životinja, za razliku od ljudskih bića. Osim toga, ističe se da životinje nisu sposobne autonomno zastupati svoja potencijalna prava niti sklapati ugovore. Stoga, kada su prisutni takvi kognitivni nedostaci i asimetrija, smatra se neprikladnim govoriti o pravima

životinja. U konačnici, i dalje se često vjeruje da ljudska bića, zbog njihovih posebnih osobina, sposobnosti i dispozicija, zaslužuju posebno dostojanstvo koje može biti povrijeđeno ili poštovano i koje ih čini prikladnim nositeljima odgovarajućih prava, dok to nije slučaj s životinjama (Jakovljević, 2013.).

Dakle, životinjska etika ne ograničava se samo na životinje. Ona postavlja pitanje možemo li zamisliti ili ne etičke odnose koji nisu temeljeni na kontinuitetu ili separaciji, politici identiteta ili apsolutnoj drugosti. Možemo li pronaći način da uspostavimo povezanost s drugima, bez obzira na njihovu sličnost ili različitost od nas? Ovo pitanje je bilo ključno za moja istraživanja na različite načine. Ono što smo naučili promatrajući životinje tijekom povijesti filozofije jest da ni sličnost ni drugost ne mogu biti osnova za etiku. Umjesto toga, moramo razmotriti odnos između sličnosti i različitosti, identiteta i raznolikosti, čovjeka i životinje (Fraser, 1999.).

U današnjem dobu globalnog zagrijavanja i prekomjernog iskorištavanja prirodnih resursa od strane čovjeka, sve je važnije razmatrati pitanje zaštite životinja i brige o njima. Više se ne radi samo o načinu na koji se odnosimo prema životinjama, već se također proširuje na zaštitu vrsta od izumiranja, s obzirom na preveliki utjecaj koji čovjek ima na prirodu. U ovim vremenima smanjenja biološke raznolikosti, beskrajnih sukoba i prekomjernog iscrpljivanja prirodnih resursa, potrebna nam je održiva etika. Održiva etika podrazumijeva postavljanje granica i očuvanje. Umjesto da potvrđuje našu dominaciju nad zemljom i njenim stvorenjima, ova etika nas obvezuje da priznamo našu ovisnost o njima. Od nas zahtijeva da djelujemo odgovorno u skladu s našim sposobnostima reagiranja.

To je etika odgovornosti koja omogućuje odgovor drugih, ne samo kao isključivo ljudsko svojstvo (ljudi reagiraju, životinje reagiraju), već kao nešto što postoji svuda oko nas. Sva živa bića odgovaraju. Svi smo mi dio Zemlje, ne samo kao vlasnici, već kao stanovnici zajedničkog planeta. Slijedeći Kantovu ideju, održiva etika je ograničena etika svijeta koja nas, ako podignemo glavu iz pijeska, prisiljava da priznamo naša vlastita ograničenja i obvezuje nas da naučimo osnovnu lekciju: moramo dijeliti. Uzimajući u obzir hitnost ekoloških pitanja, velikodušnost je vrlina koju si ne možemo priuštiti da izgubimo. Priznavanje našeg odnosa s životinjama ukazuje na temeljnu obvezu koja nas izdiže iznad utilitarnih proračuna relativne vrijednosti pojedinog života (što je često prisutno u filozofiji prava ili dobrobiti životinja) ili vrijednosti ekonomske razmjene kada se radi o pitanjima dijeljenja planeta. Ovaj koncept dijeljenja ne zahtijeva mnogo zajedničkog osim zajedničkog života na istom svijetu, ali to također nosi odgovornost. Stoga, pitanje nije koje karakteristike

ili sposobnosti životinja dijelimo s nama, već kako zajednički koristiti resurse i zajednički živjeti na ovom kolektivnom planetu (Oliver, 2010.).

4. ZAŠTITA ŽIVOTINJA PREMA PROPISIMA EUROPSKE UNIJE

Zlostavljanje životinja i nepotrebna patnja koja se nanosi životinjama već je godinama dio pravne legislative u većini razvijenih zemalja uključujući i Republiku Hrvatsku. Dobrobit životinja već je dugo važan predmet zemalja Europe, koje su prve regije na svijetu prepoznale njen značaj. Dobrobiti životinja na europskom planu prvo je upravljalo Vijeće Europe (VE), a nakon toga najuspješnije Europska unija (EU). To pitanje neminovno se našlo na globalnoj agendi Svjetske organizacije za zdravlje životinja (OIE). Globalna dobrobit životinja više nije nova tema za OIE, već se nastoji postaviti globalne moralne standarde koji će biti provedeni u pravne legislative većine zemalja kako bi se spriječilo zlostavljanje životinja (Bonbon, 2012.).

Iako su brojne druge europske zemlje ratificirale Konvencije Vijeća Europe o zaštiti životinja, razina primjene ovih Konvencija i OIE standarda o dobrobiti životinja, uključujući ključnu komponentu, zdravlje životinja, u mnogim je zemljama Istočne Europe niska. Obično su ove zemlje suočene s mnogim izazovima, uključujući nedostatak političke potpore, nepostojanje osnovnog zakonodavstva, slabu svijest proizvođača i veterinarske struke, neadekvatnu veterinarsku edukaciju i nedostatak financijskih i ljudskih resursa na raspolaganju veterinarskim službama.

Europska unija već više od četiri desetljeća aktivno promiče dobrobit životinja i uživa globalni ugled kao predvodnik u ovom području. EU je postavio neke od najviših svjetskih standarda i njegova zakonodavstva imaju pozitivan utjecaj na druge zemlje diljem svijeta. Ta pravila se uglavnom odnose na dobrobit domaćih životinja na farmama, tijekom prijevoza i postupka klanja, ali također pokrivaju i aspekte vezane uz dobrobit divljih životinja, životinja u laboratorijima i kućnih ljubimaca.

Europska unija (EU) posvećena je zaštiti i promicanju dobrobiti životinja putem različitih zakonodavnih, regulatornih i političkih mjera. Evo nekoliko načina na koje se EU brine za dobrobit životinja:

- **Zakonodavni okvir:** EU je uspostavila sveobuhvatan zakonodavni okvir za dobrobit životinja. Najvažniji instrument u tom smislu je Opća uredba o zaštiti životinja, koja postavlja temeljne standarde za dobrobit životinja u EU. Uredba pokriva različite aspekte, uključujući uvjete uzgoja, prijevoza i klanja životinja, kao i zaštitu divljih životinja.

- Specifična pravila za sektore: EU ima posebne propise za specifične sektore koji uključuju životinje. Primjerice, postoje propisi o uzgoju peradi, svinja i goveda, koji propisuju minimalne standarde za smještaj, prehranu, zdravlje i zaštitu od ozljeda. Također postoje posebni propisi za laboratorijske životinje, kućne ljubimce i životinje u cirkusima.
- Zabrana okrutnih postupaka: EU je uvela zabranu određenih okrutnih postupaka prema životinjama. Na primjer, zabranjeno je kavezno držanje koka nesilica, kaveza za uzgoj svinja, odstranjivanje repova kod svinja i peradi, te zabranjeno je šivanje kljuna kod peradi.
- Promicanje alternativa: EU potiče istraživanje i razvoj alternativnih metoda koje zamjenjuju korištenje životinja u znanstvenim istraživanjima. Cilj je smanjiti i zamijeniti korištenje životinja u eksperimentima gdje je to moguće.
- Suradnja i međunarodna dimenzija: EU aktivno surađuje s drugim zemljama i organizacijama na promicanju dobrobiti životinja diljem svijeta. EU zagovara snažnu zaštitu dobrobiti životinja na međunarodnoj razini te nastoji unaprijediti standarde dobrobiti životinja u trgovini i transportu životinja.
- Financiranje i edukacija: EU osigurava financijsku potporu i potiče programe edukacije i svijesti o dobrobiti životinja. To uključuje financiranje projekata koji poboljšavaju uvjete života životinja, poticanje obrazovanja o dobrobiti životinja i promoviranje svijesti o pravima i potrebama životinja.

Najvažnije odredbe Europske unije posvećene pitanju zaštite i dobrobiti životinja, koje su i sastavni dio hrvatskog zakonodavstva odnosno su temelj za zakonska ograničenja i propise u Republici Hrvatskoj, su sljedeće (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19):

- Direktiva Vijeća 83/129/EEZ od 28. ožujka 1983. o uvozu koža nekih mladunaca tuljana i proizvoda od njih u države članice
- Direktiva Vijeća 98/58/EZ od 20. srpnja 1998. o zaštiti životinja koje se drže u svrhu proizvodnje
- Direktiva Vijeća 1999/22/EZ od 29. ožujka 1999. o držanju divljih životinja u zoološkim vrtovima
- Direktiva Vijeća 1999/74/EZ od 19. srpnja 1999. o minimalnim uvjetima za zaštitu kokoši nesilica
Direktiva Komisije 2002/4/EZ od 30. siječnja 2002. o registraciji

gospodarstava u kojima se drže kokoši nesilice, obuhvaćenih Direktivom Vijeća 1999/74/EZ (registrirati)

- Direktiva Vijeća 2007/43/EZ od 28. lipnja 2007. o utvrđivanju minimalnih pravila za zaštitu pilića koji se uzgajaju za proizvodnju mesa (utvrditi)
- Direktiva Vijeća 2008/119/EZ od 18. prosinca 2008. o utvrđivanju minimalnih uvjeta zaštite teladi
- Direktiva Vijeća 2008/120/EZ od 18. prosinca 2008. o utvrđivanju minimalnih uvjeta za zaštitu svinja
- Direktiva 2010/63/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. rujna 2010. o zaštiti životinja koje se koriste za znanstvene svrhe

Znanstveni razvoj i intenziviranje prakse bili su izvor važnih promjena u korištenju životinja, u poljoprivredi i proizvodnji hrane, kao i u istraživanju i eksperimentima. Konvencije o zaštiti životinja izrađene u Vijeću Europe bile su prvi međunarodni pravni instrumenti koji postavljaju etička načela za prijevoz, uzgoj, klanje životinja kao i za njihovo korištenje u pokusne svrhe i kao kućne ljubimce. Oni su korišteni kao osnova za sve relevantne zakone u Europi i nastavljaju utjecati na njih. Dobrobit životinja sve je važnije pitanje u Europi. Rad Vijeća Europe odražava ovu evoluciju.

Od 1988. rad koji se provodi u Vijeću Europe usredotočen je na praćenje provedbe ovih različitih konvencija. Cilj je poboljšati i uskladiti, na međunarodnoj razini, uvjete za korištenje životinja u različitim dotičnim područjima (posebice u poljoprivredi i znanstvenim istraživanjima), uzimajući u obzir nove znanstvene dokaze i stečena praktična iskustva, putem (European Commission, 2022.):

- olakšavanje provedbe Konvencija
- prilagođavanje postojećih pravnih instrumenata znanstvenom i tehničkom razvoju, kao što je biotehnologija
- razradu relevantnih pravnih instrumenata temeljenih na načelima ovih konvencija

Metoda rada usvojena u okviru ovih aktivnosti temelji se na bliskoj suradnji s nevladinim organizacijama koje predstavljaju različite uključene sektore (veterinari, udruge za zaštitu

životinja, stručnjaci za ponašanje životinja, poljoprivrednici, znanstvenici itd.). Nadalje, za ove aktivnosti razvijena je vrlo bliska suradnja s Europskom unijom.

Europska konvencija o zaštiti životinja koje se drže u svrhu uzgoja (ETS br. 087) je "okvirna konvencija" koja daje načela za držanje, brigu i smještaj životinja, posebno u sustavima intenzivnog uzgoja. Stalni odbor (T-AP) sastavljen od predstavnika stranaka Konvencije bio je odgovoran za razradu i usvajanje detaljnijih preporuka strankama u vezi s različitim vrstama životinja za provedbu načela navedenih u Konvenciji (Council of Europe, 2023.).

Europska konvencija o zaštiti kralježnjaka koji se koriste u pokusne i druge znanstvene svrhe (ETS br. 123) odnosi se na korištenje životinja u postupcima (pokusima). Njegove odredbe pokrivaju područja kao što su skrb i smještaj, provođenje pokusa, humano usmrćivanje, postupci odobravanja, kontrola uzgoja ili opskrbe i korisnika, obrazovanje i obuka te statistički podaci.

Na Multilateralnim konzultacijama održanim 1992., 1993. i 1997. godine, stranke su usvojile Rezolucije koje imaju za cilj olakšati i uskladiti provedbu pojedinih odredaba Konvencije. Stranke su za svoj rad pozvale države nečlanice Vijeća Europe i vrlo blisko surađivale s nevladinim organizacijama koje predstavljaju dotična područja: znanstvenicima, veterinarima, uzgajivačima laboratorijskih životinja, udrugama za zaštitu životinja, stručnjacima za stočarstvo, predstavnicima farmaceutska industrija itd. koji su sudjelovali kao promatrači na sastancima (Council of Europe, 2023.).

U lipnju 1998. otvoren je za potpisivanje Protokol o izmjenama i dopunama (ETS br. 170) kojim se predviđa pojednostavljeni postupak za izmjene i dopune tehničkih dodataka Konvenciji. Godine 1998. stranke Konvencije poduzele su reviziju Dodatka A Konvencije o smještaju i skrbi za životinje. Radna skupina je dovršila reviziju Dodatka na svom 8. sastanku, od 22. do 24. rujna 2004., i podnijela ga Multilateralnom savjetovanju stranaka na usvajanje (Council of Europe, 2023.).

Ovaj Dodatak sadrži smjernice temeljene na dosadašnjem znanju i dobroj praksi za smještaj i brigu o životinjama. Objašnjava i nadopunjuje osnovna načela usvojena u članku 5. Konvencije. Cilj Dodatka je stoga pružiti smjernice za pomoć vlastima, institucijama i pojedincima u njihovoj potrazi za ciljevima Vijeća Europe u ovom pitanju. Dodatak je stupio na snagu dvanaest mjeseci nakon donošenja, odnosno 15. lipnja 2007. godine, kako je propisano člankom 31. Konvencije o zaštiti kralježnjaka koji se koriste u pokusne i druge znanstvene svrhe (Council of Europe, 2023.).

Europska konvencija o zaštiti životinja za klanje (ETS br. 102) primjenjuje se na kretanje, smještaj, ograničavanje, omamljivanje i klanje domaćih kopitara, preživača, svinja, kunića i peradi. Njegove odredbe su prilagođene i razrađene u Preporuci i Kodeksu ponašanja koje je Odbor ministara usvojio 1991. godine (Council of Europe, 2023.).

U 21 državi članici jedno je ministarstvo odgovorno za provedbu Direktive, uglavnom ministarstvo poljoprivrede i okoliša; ponekad ministarstvo zdravstva, obrazovanja, znanosti i inovacija. U Belgiji, Njemačkoj, Grčkoj, Španjolskoj, Francuskoj, Poljskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu to je podijeljena odgovornost između dva ili više ministarstava. Nadležno tijelo mora obavljati pet zadataka: autorizaciju i inspekcije objekata, evaluaciju projekta, autorizaciju projekta i retrospektivnu procjenu. Prema Direktivi, nadležno tijelo ne mora biti javno tijelo, pod uvjetom da ima potrebnu stručnost i infrastrukturu te da nije u sukobu interesa u pogledu obavljanja zadaća (European Commission, 2022.).

Strukture država članica uvelike se razlikuju od središnje do regionalne i lokalne. Ponekad se dodjela zadataka među nadležnim tijelima čak razlikuje među različitim regijama unutar države članice. 15 država članica prijavilo je da ima jedno javno nadležno tijelo za svih pet zadataka. Dva od njih imaju regionalnu strukturu, a svaka regija obavlja svih pet zadataka. 13 država članica navelo je više od jednog nadležnog tijela (European Commission, 2022.).

Češka je podjela zadataka da su inspekcija i autorizacija uzgajivača, dobavljača i korisnika odvojeni od evaluacije i autorizacije projekta i retrospektivne procjene. Inspekciju često obavljaju veterinarske vlasti. Strukture za evaluaciju i autorizaciju projekata također se uvelike razlikuju – od pojedinačnih odbora (nadležnih tijela) zaduženih za evaluaciju i autorizaciju za sve projekte u državi članici, do regionalnih struktura (npr. Njemačka (26), Austrija (10) i Švedska (6)) lokalnim etičkim odborima koji ocjenjuju samo lokalne projekte ili unutar jedne ustanove (na primjer Belgija (33), Francuska (125)). Rumunjska je navela jedno nadležno tijelo, ali je u drugom slučaju navela da evaluaciju projekta provode etička povjerenstva uspostavljena unutar ustanova korisnika (European Commission, 2022.).

U mnogim državama članicama sastav tijela za dobrobit životinja širi je od minimuma utvrđenog Direktivom. Gotovo jedna trećina odredila je dodatne članove u svom nacionalnom zakonodavstvu, a drugi su potaknuli šire članstvo u administrativnim dokumentima/uputama. Uobičajeni obavezni dodatak je uključivanje ovlaštenog veterinaru, iako je nekolicina uključila i laike. U velikim poduzećima učestalost sastanaka bila je veća

(do jednom mjesečno), au nekima su funkcije podijeljene u podskupine, kako bi se osiguralo učinkovito i djelotvorno pokrivanje svih zadataka. Direktiva daje mogućnost u malim objektima da se zadaće tijela za dobrobit životinja ispune na druge načine. Malo manje od polovice država članica uključuje ovu opciju u svoje nacionalno zakonodavstvo. Međutim, u praksi se ova opcija ne koristi često.

5. ZAKONSKA REGULATIVA ZAŠTITA ŽIVOTINJA U HRVATSKOJ

U zakonodavstvu Republike Hrvatske se putem Zakona o zaštiti životinja uređuju odgovornost, obveze i dužnosti fizičkih i pravnih osoba radi zaštite životinja, što uključuje zaštitu njihovog života, zdravlja i dobrobiti; način postupanja sa životinjama; uvjeti koji su potrebni za zaštitu životinja pri držanju, uzgoju, prijevozu, obavljanju pokusa, klanju i usmrćivanju životinja, držanju životinja u zoološkim vrtovima, u cirkusima, na predstavama i natjecanjima životinja, prilikom prodaje kućnih ljubimaca te postupanje s napuštenim i izgubljenim životinjama. Trenutni Zakon o zaštiti životinja na snazi je od 01. travnja 2019. godine.

Ovaj zakon ima za cilj promicanje etičkog postupanja prema životinjama, sprečavanje zlostavljanja i zanemarivanja te osiguranje njihove zaštite i skrbi. Zakon o zaštiti životinja propisuje različite aspekte brige o životinjama, uključujući njihovo držanje, uzgoj, prijevoz, korištenje u znanstvene svrhe, uzgoj za prehranu, veterinarsku skrb i nadzor (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Zakonom je zabranjeno nanositi bol, patnju, ozljede ili strah životinjama te ih ubijati namjerno. Također su zabranjene određene aktivnosti kao što su uzgoj životinja koje trpe bol i patnju, agresivnost, korištenje tehničkih uređaja koji utječu na ponašanje životinja kaznom, organiziranje borbi životinja, korištenje stimulansa ili nedopuštenih tvari za poboljšanje nastupa životinja na natjecanjima, prisiljavanje životinja na neprirodno ponašanje i izlaganje nepovoljnim uvjetima koji uzrokuju bol, patnju, ozljede ili strah. Također je zabranjeno zanemarivanje životinja u smislu zdravlja, smještaja, ishrane i njege te odsijecanje osjetljivih dijelova tijela životinja (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Postoje iznimke od ovih zabrana koje se odnose na postupke iz veterinarsko-zdravstvenih razloga, zaštite životinja, kontrole bolesti ljudi i životinja, suzbijanja štetnika te kontrole kretanja životinja u svrhu proizvodnje i postavljanja električnih ograda (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Ministar propisuje način dresure službenih pasa i konja uz mišljenje ministra nadležnog za unutarnje poslove i ministra nadležnog za obranu. Ovo se prvenstveno odnosi na pse koje koriste javne službe poput policije, vatrogasaca, HGSS-a itd.

Posjednici životinja imaju određene obveze prema njima. Zabranjeno je napuštati domaće životinje, kućne ljubimce ili uzgojene divlje životinje te ih izlagati prirodi ako nisu pripremljene za preživljavanje u takvom okruženju. Također je zabranjeno nanositi bol, patnju i ozljede životinjama prilikom dresure (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

U slučaju ozljeđivanja životinje, osoba je dužna pružiti joj potrebnu pomoć ili osigurati da joj se pruži pomoć ako to sama nije u mogućnosti. Operacijski i zootehnički zahvati na životinjama, osim u određenim situacijama, moraju se obavljati uz primjenu anestezije u skladu s propisima iz područja veterinarstva i pravilima struke.

Postoje određene zabrane i ograničenja u vezi s izvođenjem zahvata na životinjama. Djelomična ili potpuna amputacija osjetljivih dijelova tijela životinje, kao što su rezanje ušiju i repa pasa ili rezanje glasnica, zabranjena je, osim u posebnim slučajevima uz primjenu anestezije i postoperativnu njegu. Ove zahvate dopušteno je provoditi iz veterinarsko-zdravstvenih razloga, u svrhu pokusa na životinjama, za kontrolu razmnožavanja životinja ili u zootehničke svrhe ako se sprječava bol, patnja ili ozljede životinja. Pri takvim zahvatima kod kojih bi životinja mogla patiti ili trpjeti jaku bol, anestezija je obvezna (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Anestezija se ne provodi u određenim situacijama, primjerice kada bi bila opasna za životinju ili kada je kontraindicirana zbog određenih dijagnostičkih ili terapijskih postupaka. Izuzetak su slučajevi označavanja životinja radi sigurnosti ili kada je anestezija kontraindicirana rezultatima pokusa koje se želi provesti (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Usmrćivanje životinja posebno je regulirano odredbama zakona. Prema tim odredbama, strogo je zabranjeno usmrćivati životinje na način koji je suprotan zakonu. Za takve postupke koriste se posebna sredstva i propisani postupci.

Međutim, postoji nekoliko situacija u kojima je dopušteno usmrćivanje životinja (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19):

- Kada bi liječenje životinje bilo dugotrajno, bolno i neizvjesnog ishoda.
- Kada životinja dosegne visoku starost i njeni osnovni životni funkcije zakažu.
- Kada je životinja oboljela od neizlječive bolesti.
- Kada je usmrćivanje potrebno provesti radi provođenja mjera kontrole bolesti koje mogu predstavljati prijetnju ljudima ili nanijeti velike gospodarske štete.

- Kada životinja predstavlja opasnost za okolinu.
- Kada istekne određeni rok ili u posebnim situacijama navedenim u zakonu.
- Kada je usmrćivanje nužno radi suzbijanja štetnika.
- Kada životinja koja se drži i uzgaja u svrhu proizvodnje postane bolesna ili ozlijeđena, a nije moguće obaviti klanje ili usmrćivanje pod nadzorom veterinarara.
- Kada je potrebno usmrčiti životinju u svrhu izvođenja pokusa na životinjama ili proizvodnje bioloških pripravaka.

Sam proces usmrćivanja može provesti samo veterinar ili stručno osposobljen veterinarski tehničar pod nadzorom veterinarara, osim u određenim situacijama. To uključuje usmrćivanje životinja koje se uzgajaju i drže u svrhu proizvodnje, usmrćivanje životinja u svrhu obrazovanja, izvođenja pokusa i proizvodnje bioloških pripravaka te suzbijanje štetnika. Također, u iznimnim hitnim situacijama kada životinja pati od teške i nepodnošljive boli, usmrćivanje može provesti ovlaštena osoba bez odlaganja (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Važno je pridržavati se zakonskih odredbi i osigurati da usmrćivanje životinja bude provođeno na odgovoran način uz poštovanje njihove dobrobiti.

Putem zakona o zaštiti životinja posebno je uređeno pitanje prijevoza životinja. Prijevoz životinja reguliran je odredbama zakona i postavlja određene uvjete i obveze prijevoznicima. Ovlašteni prijevoznici i oni s odobrenjem nadležnog tijela imaju ovlasti za obavljanje prijevoza životinja.

Nadležno tijelo vodi registar prijevoznika životinja kako bi se osigurala transparentnost i kontrola nad ovom djelatnošću. Međutim, postoje iznimke od ovih odredbi u kojima poljoprivrednici mogu prevoziti domaće životinje vlastitim prijevoznim sredstvima u određenim situacijama. To uključuje sezonsko preseljenje životinja u druga klimatska područja i prijevoz vlastitih životinja na udaljenost do 50 km od gospodarstva (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Odredbe koje se odnose na prijevoz životinja ne primjenjuju se na prijevoz koji nije povezan s gospodarskom djelatnošću, prijevoz vlastitih kućnih ljubimaca te prijevoz životinja u svrhu pružanja veterinarsko-zdravstvenih usluga. Uvjeti prijevoza životinja su također propisani

zakonom. Zabranjeno je prevoziti životinje na način koji im uzrokuje bol, patnju, ozljede ili smrt.

Pri prijevozu životinja, potrebno je zadovoljiti sljedeće uvjete (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19):

- Poduzeti sve moguće mjere kako bi se smanjila duljina putovanja i kašnjenja te osiguralo zadovoljenje potreba životinja tijekom putovanja.
- Životinje moraju biti sposobne podnijeti putovanje.
- Prijevozna sredstva i oprema moraju biti konstruirani, izrađeni, održavani i korišteni na način koji sprječava ozljede, patnju i osigurava sigurnost životinja.
- Osoblje koje brine o životinjama mora biti osposobljeno.
- Uvjeti prijevoza životinja moraju se redovito provjeravati i održavati.
- Životinjama se mora osigurati odgovarajuća podna površina, visina, voda, hrana i odmor.
- U slučaju prijevoza životinja koje žive u vodi, treba osigurati dovoljnu količinu vode odgovarajuće temperature i opskrbu kisikom prema potrebama pojedine vrste životinje.
- Visoko bređe ženke u zadnjem dijelu bređosti i ženke u prvim danima nakon poroda ne smiju se prevoziti, osim u slučaju hitne veterinarske pomoći.
- Ako se izvana ne vidi uspravan položaj spremnika u kojem se prevoze životinje, taj položaj mora biti jasno označen, a ako se ne raspoznaje da se u spremniku prevoze životinje, spremnik mora biti vidljivo označen.

Prijevoznik mora ishoditi rješenje o obavljanju djelatnosti prijevoza životinja od nadležnog tijela te odrediti pratitelja životinja koji će se brinuti o sigurnosti, napajanju, hranjenju i odmoru životinja tijekom prijevoza. Također, treba imati potvrdu o odobrenju cestovnih prijevoznih sredstava izdanu od nadležnog tijela (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Fizička osoba koja obavlja prijevoz životinja i pratitelj životinja moraju biti osposobljeni za obavljanje poslova u skladu s uvjetima propisanim zakonom i ispunjavati određene zahtjeve.

Na taj način se osigurava da prijevoz životinja bude siguran i da se životinjama pruži adekvatna skrb tijekom putovanja (Zakon o zaštiti životinja, NN 102/17, 32/19).

Zakon o zaštiti životinja ima iznimnu važnost u hrvatskom društvu i šire. Njegova svrha je osigurati pravnu zaštitu i dobrobit svih životinja te promicati etički odnos prema njima. Ovaj zakon postavlja standarde i smjernice za postupanje s životinjama, štiteći ih od zlostavljanja, zanemarivanja i nehumanog postupanja. Zakon pruža zaštitu životinjama od mučenja, zlostavljanja i neprimjerenog postupanja. Utvrđivanje jasnih normi i propisa sprečava neetičko postupanje prema životinjama, osiguravajući im pravo na dostojanstvo i dobrobit. Ovime se stvara pravni okvir koji osigurava da su životinje zaštićene od bilo kakve fizičke ili psihičke patnje. Nadalje, zakon regulira uvjete držanja, uzgoja, prijevoza i korištenja životinja. Propisuje se minimalne norme i zahtjevi za osiguranje pravilnog okruženja, prehrane, zdravstvene skrbi i općeg blagostanja životinja. Na taj način se osigurava da životinje budu adekvatno zbrinute i da im se omogući život dostojan svoje vrste.

Iako teorija zakona o zaštiti životinja može se činiti solidnom, problemi nastaju u praksi zbog nedovoljne implementacije zakonskih odredbi na lokalnoj razini. Često se događa da gradovi i općine ne pružaju adekvatno zbrinjavanje za napuštene i ozlijeđene životinje te ne provode obvezno mikročipiranje pasa niti propisuju trajnu sterilizaciju kao mjeru kontrole razmnožavanja pasa i mačaka. Ovo posljednje je posebno problematično jer ne zahtijeva velike financijske izdatke, a može donijeti konkretnu uštedu. Također, izbjegavaju obvezu educiranja stanovništva i promoviranja udomljavanja pasa, te ne provode odgovarajuće programe.

Još jedan problem je nedostatak svijesti o pravima životinja i patnji koju životinje proživljavaju u velikom dijelu populacije. Ovo je posebno izraženo kod ruralnih područja gdje ljudi redovito imaju kontakt s životinjama. Represivne mjere donekle imaju određeni učinak jer ljudi strahuju od materijalnih ili kaznenih sankcija za mučenje ili ubijanje životinja. Međutim, njihova provedba je nedovoljna, što rezultira time da potencijalni zlostavljači ili ubojice životinja "riskiraju" i čine zlodjela nad životinjama u uvjerenju da neće biti kažnjeni.

Unatoč tome, primjenom zakona o zaštiti životinja promiče se očuvanje prirode i zaštitu divljih životinja. Definiiraju se mjere i propisi koji reguliraju zaštitu staništa divljih životinja te sprečavaju nezakoniti lov i trgovinu njima. Održivo upravljanje populacijama divljih životinja je važno za očuvanje ekosustava i biološke raznolikosti. U skladu s tim zakon

podupire odgovorno vlasništvo kućnih ljubimaca. Utvrđuju se obveze vlasnika prema kućnim ljubimcima kako bi se osiguralo da imaju pravilnu skrb, prehranu, smještaj i veterinarsku skrb. Ovime se smanjuje broj napuštenih i zlostavljanih životinja te se promiče svijest o odgovornom vlasništvu.

Kroz edukaciju i podizanje svijesti javnosti o pravilnom postupanju prema životinjama, ovaj zakon pridonosi stvaranju društva koje je svjesno potreba i prava životinja. Uključivanje veterinarskih inspektora za nadzor i provedbu zakona osigurava da se propisi poštuju, a kršitelji se sankcioniraju.

Prema tome, zakon o zaštiti životinja ima iznimno važnu ulogu u promicanju humanog i etičkog odnosa prema životinjama. On pruža zaštitu, osigurava njihovo blagostanje te podiže svijest o važnosti poštovanja svakog oblika života. Implementacija i poštivanje ovog zakona ključno je za izgradnju društva koje se temelji na pravdi, suosjećanju i zaštiti svih živih bića.

6. ZAKLJUČAK

U suvremenom društvu, sve većem broju ljudi postaje ozbiljno pitanje prava životinja. Ovo pitanje više nije samo tema ljubitelja prirode i ekologa, već je sveprisutno među različitim slojevima populacije. Čovjek je proširio svoj utjecaj na sve dijelove planeta i time značajno utječe na prirodna staništa životinja. Stoga, prava životinja više ne mogu biti isključivo povezana s pitanjima zaštite od zlostavljanja. Sada se odnose i na pravo očuvanja prirodnih staništa, pravo na prostor, miran život ili čak na suživot s ljudima.

Pristalice prava životinja vjeruju da je moralno pogrešno koristiti ili eksploatirati životinje na bilo koji način, te da to ne bi trebalo biti prihvatljivo za ljudska bića. S druge strane, pristalice dobrobiti životinja vjeruju da je moguće da ljudi moralno odgovorno koriste ili eksploatiraju životinje, pod uvjetom da se patnja životinja eliminira ili minimizira, te da ne postoji praktičan način da se isti ciljevi postignu bez korištenja životinja.

Iako su životinje ključne u životu svih društava, postoje značajne razlike u razini razumijevanja ili stavova prema pitanjima dobrobiti životinja između agrarnih i urbanih društava u zemljama u razvoju ili industrijskim zemljama. Te razlike uvelike ovise o stupnju kontakta ljudi sa životinjama. Osim domaćih vrsta, ljudi u industrijaliziranim zemljama imaju ograničen kontakt s domaćim i divljim životinjama. S ovim smanjenim ili nedostatkom svakodnevnog kontakta sa životinjama, paralelno može postojati nedostatak razumijevanja ili uvažavanja pitanja dobrobiti životinja. Kao rezultat toga, različite nacije usvojile su različite politike, postupke i zakone kako bi osigurale da njihova društva štite dobrobit životinja.

Sukladno tome, suvremene demokratske i razvijene zemlje, predvođene Europskom unijom sve više aktivno rade na sprečavanju praske lošeg postupanja i mučenja životinja, djeluju u smjeru zaštite kako divljih tako i domaćih životinja te značajno djeluju na poboljšanju svijesti o dobrobiti životinja. Brojne direktive Europske unije koje su ukomponirane u domaća zakonodavstva, uključujući i Zakonodavstvo Republike Hrvatske prvenstveno kroz Zakon o zaštiti životinja, jamče brigu o zaštiti i dobrobiti životinja, što bi trebao biti temelj budućeg razvoja čovječanstva, u kojem će nehumana praksa postupanja prema životinjama postati prošlost.

7. LITERATURA

1. BBC. (2019.): Animals rights versus human rights. Preuzeto 19. 05 2023 iz Ethics guide: <http://www.bbc.co.uk/ethics/animals/rights/introduction.shtml>
2. Blosh, M. (2012.): The history of animal welfare law and the future of animal rights. Ontario: The University of Western Ontario (Canada).
3. Bonbon, E. (2012.): Regional steps towards a common animal welfare approach in Europe. OIE Terrestrial Animal Health Standards Commission, 1-8.
4. Broom, D. M. (1991.): Animal welfare: concepts and measurement. *Journal of animal science*, 4167-4175.
5. Broom, D. M. (2011.): A history of animal welfare science. *Acta biotheoretica*, 121-137.
6. Butterworth, A. (2019.): Animal welfare indicators and their use in society. *Welfare of production animals: assessment and management of risks*, 371-389.
7. Cardon, A. D., Bailey, M. R., Bennett, B. T. (2012.): The Animal Welfare Act: from enactment to enforcement. *Journal of the American Association for Laboratory Animal Science*, 301-305.
8. Council of Europe. (2023.): Protection of Animals kept for Farming Purposes. Preuzeto 20. 05 2023 iz Council of Europe: <https://www.coe.int/en/web/cdcj/farming>
9. Council of Europe. (2023.): Protection of Animals used for Experimental and other Scientific Purposes. Preuzeto 01. 06 2023 iz Council of Europe: <https://www.coe.int/en/web/cdcj/laboratory-animals>
10. Dawkins, M. (2012.): *Animal suffering: the science of animal welfare*. Newark: Springer Science & Business Media.
11. European Comission. (2022.): Report from the commission to the european parliament and the council on the implementation of Directive 2010/63/EU on the protection of animals used for scientific purposes in the Member States of the European Union. Preuzeto 02. 06 2023 iz European Comission: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1581689520921&uri=CELEX:52020DC0015>

12. Fraser, D. (1999.): Animal ethics and animal welfare science: bridging the two cultures. *Applied Animal Behaviour Science*, 171-189.
13. Fraser, D. (2009.): Assessing animal welfare: different philosophies, different scientific approaches. *Zoo Biology*: Published in affiliation with the American Zoo and Aquarium Association, 507-518.
14. Hewson, C. J. (2003.): What is animal welfare? Common definitions and their practical consequences. *The Canadian veterinary journal*.
15. Jakovljević, D. (2013.): Prava za životinje. K normativnom reguliranju suživota ljudi i životinja na pozadini paralelne primjene dvaju interpretativnih pristupa. *Filozofska istraživanja*, 167-182.
16. Krsnik, B. (2000.): Dobrobit životinja. *Stočarstvo : Časopis za unapređenje stočarstva*, 435-445.
17. Miele, M. (2011.): Animal welfare: establishing a dialogue between science and society. *Animal welfare*, 103-117.
18. Oliver, K. (2010.): Animal Ethics: Toward an Ethics of Responsiveness. *Research in Phenomenology*, 267-280.
19. Poljak, T. T., Cifrić, I., Bukvić Letica, A., Tomić, T. (2018.): Prava živog svijeta i etičnost čovjekova djelovanja prema prirodnom svijetu. *Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 193-226.
20. Regan, T. (2004.): *The Case for Animal Rights*. Los Angeles: University of California.
21. Rushen, J., Chapinal, N., Passile, A. M. (2012.): Automated monitoring of behavioural-based animal welfare indicators. *Animal Welfare*, 339-350.
22. Webster, A. J. (2001.): Farm animal welfare: the five freedoms and the free market. *The veterinary journal*, 229-237.
23. *Zakon o zaštiti životinja*. (NN 102/17, 32/19).